

**O'QITUVCHINING KOMMUNIKATIV QOBILIYATI,
TESTOLOGIK VA IT QO'LLASH MADANIYATI****Mamatov Dilmurad Narmuratovich**

professor, Xalqaro Nordik Universiteti

Sattarova Muhabbat Alijanovna

Xalqaro Nordik Universiteti, 2 MPA 24 guruh 1- kurs magistranti

E-mail: sattarovamuhabbat361@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqola o'qituvchining kommunikativ qobiliyati, testologik madaniyati va IT texnologiyalarini qo'llash madaniyatining ta'lim tizimidagi o'rni va ahamiyatini ko'rib chiqadi. Ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda o'qituvchining kommunikativ qobiliyatlari, zamonaviy testologik yondashuvlar va IT texnologiyalarini qo'llash madaniyati muhim ahamiyat kasb etadi. O'qituvchining kommunikativ qobiliyati o'quvchilar bilan samarali muloqot qilishni, testologik madaniyat testlar orqali bilim baholashni, IT texnologiyalarining qo'llanilishi esa ta'lim jarayonini yanada innovatsion va samarali qilishni ta'minlaydi. Maqolada ta'lim tizimida ushbu ko'nikmalarni rivojlantirishning muhimligi va ularni amaliyotda qo'llashning ahamiyati tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: iqtidorli talabalar, kommunikativ qobiliyat, testologik madaniyat, IT qo'llash madaniyati, ta'lim jarayoni, innovatsion ta'lim metodlari, o'qituvchining malakasi, zamonaviy ta'lim texnologiyalari, ta'lim tizimida islohotlar, pedagogik kompetensiya.

Аннотация. В данной статье рассматриваются роль и значение коммуникативных способностей преподавателя, тестологической культуры и культуры применения ИТ-технологий в системе образования. Повышение эффективности образовательного процесса во многом зависит от коммуникативных навыков преподавателя, современных тестологических подходов и культуры использования ИТ-технологий. Коммуникативные способности преподавателя обеспечивают эффективное взаимодействие с учениками, тестологическая культура способствует оценке знаний через тесты, а применение ИТ-технологий делает образовательный процесс более инновационным и эффективным. В статье проанализирована важность развития этих навыков в системе образования и их практическое применение.

Ключевые слова: одаренные студенты, коммуникативные способности, тестологическая культура, культура применения ИТ, образовательный процесс, инновационные методы обучения, квалификация преподавателя, современные образовательные технологии, реформы в системе образования, педагогическая компетенция.

Annotation. This article examines the role and significance of a teacher's communicative competence, testological culture, and the culture of applying IT technologies in the education system. Enhancing the effectiveness of the educational process depends on the teacher's communicative abilities, modern testological approaches, and the culture of

utilizing IT technologies. A teacher's communicative competence ensures effective interaction with students, testological culture facilitates knowledge assessment through tests, and the application of IT technologies makes the educational process more innovative and efficient. The article analyzes the importance of developing these skills in the education system and their practical implementation.

Keywords: *gifted students, communicative competence, testological culture, culture of IT application, educational process, innovative teaching methods, teacher's qualifications, modern educational technologies, educational system reforms, pedagogical competence.*

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchining kasbiy kompetensiyasi nafaqat chuqur ilmiy bilimlarga, balki pedagogik mahorat, kommunikativ qobiliyat, testologiya bo'yicha bilimlarga va zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish madaniyatiga ham bog'liqdir. Bu uch omil o'qituvchining samarali dars olib borishida va o'quvchilarning ta'lim sifatini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, iqtidorli talabalarni aniqlash, ularning qobiliyatlarini rivojlantirish va ularga mos metodik yondashuvni ishlab chiqish jarayonida ushbu jihatlar katta ahamiyat kasb etadi. O'qituvchining kommunikativ qobiliyati, testologik bilimlari va IT texnologiyalaridan foydalanish madaniyati iqtidorli talabalar bilan ishlashda ham muhim omillardan biridir. Samarali muloqot iqtidorli talabalar bilan bog'lanish va ularning bilim olish jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Testologiya bilimlarining chuqur o'rganilishi ta'lim jarayonining ob'ektiv baholanishiga yordam beradi. IT texnologiyalaridan foydalanish esa ta'lim jarayonini zamonaviy va interaktiv shaklda olib borish imkonini yaratadi. Kelajakda ushbu yo'nalishlarda tadqiqotlarni davom ettirish va o'qituvchilarning kasbiy malakasini oshirish uchun maxsus o'quv dasturlarini ishlab chiqish zarur. Shundagina zamonaviy ta'lim talablari va global raqobatga mos iqtidorli talabalarni tayyorlash mumkin bo'ladi [1].

Bugungi kunda ta'lim tizimi doimiy rivojlanish va o'zgarish jarayonida. O'qituvchilar nafaqat o'quvchilarga bilim berish, balki ular bilan samarali muloqot qilish, ularni yangi bilimlar bilan tanishtirish, shuningdek, zamonaviy texnologiyalarni qo'llash orqali ta'limni yanada samarali qilishni o'z oldilariga maqsad qilib qo'yganlar. Bularning barchasi o'qituvchining kommunikativ qobiliyatlari, testologik va IT qo'llash madaniyatiga to'g'ri bog'liqdir. O'qituvchining kommunikativ qobiliyati - bu uning o'quvchilar bilan samarali muloqot qilishi, fikr almashishi va ta'lim jarayonida to'g'ri va aniq axborot yetkazib berish qobiliyatidir. Kommunikatsiya faqatgina nutq orqali amalga oshirilmaydi, balki o'qituvchining turli usullar, metodlar va til vositalaridan foydalangan holda o'quvchilar bilan o'zaro aloqada bo'lishini talab etadi. O'qituvchining yaxshi kommunikativ qobiliyatlari o'quvchilarga o'z fikrlarini erkin ifoda etishga, muammolarni hal qilishda ijodkorlikni rivojlantirishga va shaxsiy o'sishga yordam beradi. O'quvchi va o'qituvchi o'rtasidagi o'zaro ishonchli va ochiq muloqot, o'quvchilarning ta'lim jarayoniga faol ishtirok etishiga olib keladi. Bunda o'qituvchi, o'quvchining shaxsiy qiziqishlari va ehtiyojlariga mos keladigan kommunikativ usullarni tanlashi zarur. Zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchining kasbiy kompetensiyasi nafaqat chuqur ilmiy bilimlarga, balki pedagogik mahorat, kommunikativ

qobiliyat, testologiya bo'yicha bilimlarga va zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish madaniyatiga ham bog'liqdir. Bu uch omil o'qituvchining samarali dars olib borishida va o'quvchilarning ta'lim sifatini oshirishda muhim rol o'ynaydi [2].

O'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi samarali muloqot ta'lim jarayonining muvaffaqiyatli kechishida asosiy omillardan biridir. O'qituvchining kommunikativ qobiliyatiga quyidagilar kiradi:

- Aniq va tushunarli tushuntirish – O'quvchilarga, ayniqsa iqtidorli talabalar uchun murakkab tushunchalarni sodda va aniq usullar orqali yetkazish.
- Faollikka undash – O'quvchilarni muhokama, bahs-munozara va interaktiv darslarga jalb qilish.
- Quloq solish va tushunish – O'quvchilarning fikrlarini e'tibor bilan tinglash va ularning ehtiyojlarini tushunish.
- Motivatsiya berish – Iqtidorli talabalarni ilmiy izlanishlarga yo'naltirish va ularning bilim olishga bo'lgan ishtiyoqini oshirish.

Samarali kommunikatsiya o'quv jarayonida ishonchli muhit yaratadi, bu esa iqtidorli talabalar bilan ishlashda ham alohida e'tibor talab qiladi [3].

Testologiya - bu o'qituvchining o'quvchilarning bilimni baholash uchun turli xil testlarni yaratish va qo'llashdagi qobiliyatidir. Testologik madaniyat esa, o'qituvchining testlarni samarali va adolatli ravishda ishlab chiqish, ularni tahlil qilish va natijalarni to'g'ri baholash qobiliyatini anglatadi. Testologik madaniyatning rivojlanishi o'qituvchilarga bilim baholashda obyektivlikni ta'minlash va o'quvchilarning qaysi sohalarida zaif yoki kuchli ekanligini aniqlash imkoniyatini yaratadi. Bugungi kunda testlar ta'limning ajralmas qismiga aylangan. Lekin bu testlar faqatgina o'quvchilarning bilim darajasini tekshirishda emas, balki o'qituvchi tomonidan o'quvchilarga individual yondashuvni amalga oshirishda ham yordam beradi. To'g'ri tashkil etilgan testlar o'quvchilarga o'z bilimlarini mustahkamlashda va zaif tomonlarini aniqlashda yordam beradi.

Tadqiqotning dolzarbligi. Zamonaviy ta'lim jarayonida o'qituvchining kommunikativ qobiliyati, testologiya bilimlari va axborot texnologiyalaridan (IT) samarali foydalanish madaniyati muhim ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda ta'lim sifati o'qituvchining pedagogik mahorati bilan bir qatorda, ularning zamonaviy innovatsion yondashuvlarni qo'llash qobiliyatiga ham bog'liqdir.

1. Kommunikativ qobiliyat – o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasida samarali muloqotni tashkil etish, bilimlarni aniq va tushunarli yetkazish hamda ta'lim jarayonida interaktiv yondashuvni ta'minlashda muhim omildir. O'qituvchining yaxshi kommunikativ qobiliyatga ega bo'lishi o'quvchilarning bilim olish jarayoniga qiziqishini oshiradi va ularning faolligini ta'minlaydi.

2. Testologiya – ta'lim sifatini baholashda asosiy vositalardan biri bo'lib, o'qituvchining test tizimlarini to'g'ri ishlab chiqishi va baholash jarayonlarini aniq olib borishi o'quv jarayonining samaradorligini oshiradi. Ilmiy asoslangan test metodlarini qo'llash o'quvchilarning bilim darajasini adolatli baholash va ta'lim jarayonini tahlil qilish imkoniyatini yaratadi.

3. IT vositalaridan foydalanish madaniyati – bugungi raqamli asrda ta’lim jarayonini interaktiv va samarali tashkil etish uchun zarurdir. O’qituvchining axborot texnologiyalaridan foydalanish bo’yicha bilim va ko’nikmalari uning pedagogik faoliyatini innovatsion yo’nalishda rivojlantirishga yordam beradi. Masofaviy ta’lim, elektron testlar, sun’iy intellektga asoslangan baholash tizimlari va ta’lim platformalaridan foydalanish o’quv jarayonini zamon talablariga moslashtirish imkonini beradi.

Mazkur tadqiqot o’qituvchilarning kommunikativ qobiliyatlari, testologiya va IT sohasidagi bilim va malakalarini chuqur o’rganish hamda ularni takomillashtirish bo’yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishga qaratilgan. Ushbu yo’nalishdagi izlanishlar ta’lim tizimini yanada takomillashtirish, o’qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini oshirish va zamonaviy ta’lim standartlariga mos metodlarni ishlab chiqishga xizmat qiladi. Zamonaviy ta’limda IT texnologiyalarining roli beqiyosdir. IT qo’llash madaniyati - bu o’qituvchining zamonaviy texnologiyalarni ta’lim jarayoniga muvaffaqiyatli tarzda integratsiyalash va o’quvchilarga innovatsion metodlarni qo’llashdagi qobiliyatidir. O’qituvchining IT texnologiyalarini qo’llash madaniyati, faqatgina raqamli qurilmalarni ishlatish bilan cheklanmaydi, balki o’quvchilarni ta’lim jarayoniga qiziqtirish, ularga turli xil onlayn resurslardan foydalangan holda bilim olish imkoniyatlarini yaratishda muhim rol o’ynaydi [4]. Bugungi kunda, o’qituvchilar uchun IT qo’llash madaniyati nafaqat zamonaviy texnologiyalarga moslashishni, balki o’quvchilarni yangi, innovatsion ta’lim metodlariga o’rgatishni ham talab etadi. Interaktiv ta’lim platformalari, onlayn darslar, virtual laboratoriyalar, va mobil ilovalar kabi vositalar ta’lim jarayonini yanada samarali va qiziqarli qilishda yordam beradi. Bu esa, o’quvchilarning faolligini oshirishga, ular orasida raqobatbardoshlikni kuchaytirishga va ta’lim sifatini yaxshilashga olib keladi. O’qituvchining kommunikativ qobiliyati, testologik madaniyati va IT qo’llash madaniyati o’qituvchining professional malakasini yanada oshirishda muhim omillar hisoblanadi [5]. Ta’lim tizimida innovatsion yondashuvlar va zamonaviy texnologiyalarning joriy etilishi o’qituvchilarning malakasini oshirish, o’quvchilarga sifatli ta’lim berish va ta’lim jarayonini samarali tashkil etish imkonini yaratadi. Shuning uchun, har bir o’qituvchi o’zining kommunikativ qobiliyatlarini, testologik madaniyatini va IT texnologiyalarini qo’llash madaniyatini rivojlantirishga alohida e’tibor qaratishi lozim. Bu, o’z navbatida, jamiyatning zamonaviy, bilimli va yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlashda muhim rol o’ynaydi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko’rsatdiki, o’qituvchining kommunikativ qobiliyati, testologik bilimlari va IT vositalaridan foydalanish madaniyati ta’lim jarayonining muvaffaqiyatli tashkil etilishi va samaradorligi uchun muhim omillardan biri hisoblanadi. Ushbu sohalarni rivojlantirish o’qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini oshirish va ta’lim sifatini yangi bosqichga ko’tarishga yordam beradi. Kelajakda ushbu yo’nalishda tadqiqotlarni davom ettirish va o’qituvchilar malakasini oshirish bo’yicha amaliy dasturlarni ishlab chiqish maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Qodirov, I. (2021). Pedagogik kommunikatsiya va interaktiv metodlar. Toshkent: O‘zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti.
2. Ismoilova, N. (2020). O‘qituvchining zamonaviy ta’lim texnologiyalaridan foydalanish madaniyati. Ta’lim va innovatsiyalar jurnali, 3(2), 45-56.
3. Tursunov, B. (2019). Testologiya asoslari va ta’lim jarayonida uning ahamiyati. Toshkent: Fan va texnologiya.
4. Karimova, S. (2022). Axborot texnologiyalaridan foydalanish va o‘quv jarayonini raqamlashtirish. Zamonaviy pedagogika, 5(1), 23-37.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori. (2019). Ta’lim tizimini raqamlashtirish va IT texnologiyalarni rivojlantirish dasturi.